

Людмила СІНЬОВА

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, доцент

Безробіття в Україні в період військового стану

Безробіття для України є досить актуальною проблемою на сьогоднішній день, оскільки воно створює низку проблем в соціальному і економічному плані, а саме: скорочення купівельної спроможності населення, утрата платників податків для бюджету і персоналу для підприємств [1, с. 30]. Слід наголосити, що через війну рівень безробіття в Україні сягнув рекордних 35%, але міграція українців за кордон та мобілізація стримали зростання рівня безробіття. Як наголосили в Національному банку України без цих факторів ситуація була набагато гіршою [2].

Важливо зазначити, що більшість безробітних не реєструвалися у Державній службі зайнятості та намагаються шукати роботу самостійно, також кількість безробітних буде збільшуватиметься по мірі того, як українці повертатимуться додому з безпечних місць.

Безробіття як масштабне соціально-економічне лихо виникло у Великобританії на початку XIX століття і набуло небачених розмірів. Дещо згодом, у період Великої депресії 1930-х років, світ сколихнуло нове суспільне лихо – довготривале безробіття, яке завдавало ще більш руйнівних та не виправних наслідків для багатьох країн світової спільноти, зокрема: США, Бельгії, Австралії, Великобританії та ін. Україна вперше стикнулася з проблемою довгострокового безробіття після розпаду СРСР. Політика нераціональної надзайнятості, яка була притаманна командно-адміністративній економіці, цілком себе не виправдала. Поширення гострої економічної кризи та реструктуризація підприємств спричинила скорочення попиту на робочу силу [3, с. 41].

Варто зазначити, що відносини у сфері зайнятості населення під час дії воєнного стану регулюються Конституцією України, Кодексом законів про працю України, Господарським та Цивільним кодексами України, Законами України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року № 1533-III, «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX, «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21 квітня 2022 року № 2220-IX, «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII, Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 792 «Про затвердження Порядку реєстрації,

перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу», Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року № 334 «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану», Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266 «Про обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням», Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 204 «Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка» та іншими нормативно-правовими актами.

Безробіття – це таке соціально-економічне явище, коли частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі й стає «зайвою». За даними ООН, близько 800 млн. осіб, тобто кожен третій працездатний у світі не має роботи взагалі або має сезонний чи випадковий заробіток. Чим нижчий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим вищий рівень безробіття, і навпаки [4, с. 120].

Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, гарантії держави щодо захисту прав громадян на працю та реалізації їхніх прав на соціальний захист від безробіття. Безробіття - соціально-економічне явище, за якого частина осіб не має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування.

В ст. 9 зазначеного Закону визначено, що кожен має право на соціальний захист у разі настання безробіття, що реалізується шляхом: 1) участі в загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні на випадок безробіття, яке передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття; 2) надання безоплатних соціальних послуг, зокрема, інформаційно-консультаційних та профорієнтаційних, професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації з урахуванням попиту на ринку праці, сприяння у працевлаштуванні, зокрема, шляхом фінансової підтримки самозайнятості та реалізації підприємницької ініціативи відповідно до законодавства; 3) надання особливих гарантій працівникам, які втратили роботу у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці; 4) надання додаткової гарантії зайнятості окремим категоріям населення, які не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку праці.

Державна політика у сфері соціального захисту безробітних – це сукупність економічно обґрунтованих заходів організаційного та правового характеру органів державної влади, наділених відповідними повноваженнями, спрямованих на: 1) забезпечення соціального захисту безробітних шляхом надання останнім фінансової та соціальної підтримки; 2) створення умов для працевлаштування безробітних [5, с. 37].

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття - система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття з незалежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Під час воєнного стану особа, яка перебуває на території територіальних громад, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), може звернутися до будь-якого центру зайнятості будь-якими доступними їй засобами комунікації, у тому числі електронними, із заявою про наданням статусу безробітного.

Проблема безробіття не може бути вирішена у відриві від усього комплексу проблем соціального розвитку, що вже протягом декількох десятиліть служить предметом уваги всіх європейських країн і в значній мірі впливає на конкурентні позиції Європи. Розроблена в рамках Європейського Союзу соціальна політика дозволила зблизити соціальні стандарти в європейських країнах. У той же час європейська економіка і суспільство характеризуються в даний час цілим комплексом загальних проблем у соціальній сфері [6, с. 88].

Таким чином, держава має реалізувати державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, через свої територіальні органи та сприяти безробітним у реалізації права на захист від дискримінації у сфері зайнятості, особливо такої допомоги по безробіттю потребують під час воєнного стану внутрішньо переміщені особи та особи, які перебувають на тимчасово окупованій території або на території, на якій ведуться бойові дії, які не мають документів про періоди страхового стажу, трудової діяльності, заробітну плату (дохід, грошове забезпечення).

Список використаних джерел

1. Кучма О.Л., Сіньова Л.М. Допомоги як вид соціального забезпечення за законодавством України. Монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 252 с.
2. Рівень безробіття в Україні сягнув 35%, але до кінця 2022 року скоротиться – НБУ URL: <https://www.the-village.com.ua/village/business/news/328755-riven-bezrobittya-v-ukrayini-syagnuv-35-ale-do-kintsya-2022-roku-skorotitsya-nbu> (дата звернення 11.11.2022)
3. Шекета Є. Ю. Механізм попередження довготривалого безробіття: імперативи формування та напрями розвитку (на прикладі Карпатського регіону України): дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. / Івано-Франківський університет імені В. Стефаника / Є. Ю. Шекета - Івано-Франківськ, 2015. С.41.
4. Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист / Е. Лібанова, О. Палій. К.: Основи. 2004. 491 с.

Українська державність: від витоків до сьогодення

5. Коваленко С. О. Державна політика України у сфері соціального захисту безробітних: поняття та загальна характеристика. Наукові праці. Державне управління Випуск 153. Том 165. С.36-39.
6. Попов С. В. Зайнятість та ринок праці в умовах ринкової економіки : монографія / С. В. Попов; Крим. юрид. ін-т Одес. держ. ун-ту внутр. справ. Сімф., 2008. С.88